

Gospodarske novice.

Zopet nova krompirjeva bolezen.

Dr. Oemihen, vodja kmetijskega zavoda na vseučilišči v Jeni, je našel bolezen na krompirji posebno najbolj Amerikanskih plemen, ki je v preteklem stoletju veliko škodo delala in so jo Nemci „Kräuselkrankheit“ imenovali. Tudi zdaj jo dr. Oemihen tako imenuje. Njena vnanja znamenja so: na krompirjevcu (perji) se prikažejo majhne in popolnoma okrogle črne lise, katere kmalu večje prihajajo in jih je čedalje več, na koncu pa začne perje rumeneti (veneti) in se vihati ali kodrati; od tacega kodrastega perja so Nemci to bolezen imenovali „Kräuselkrankheit“; naj jo mi Slovenci potem imenujemo kodrina, pa ob enem Boga prosimo, naj bi to novo nadlogo Slovenci le po imenu poznali, pa nikoli je ne dobili na svoje polje, vsaj imamo na gnjilini čez in čez dosti! — Tako zavihane kalí venijo druga za drugo, da krompir večidel še cvesti ne začne ali pa le deloma cvetè. V tem pa se kodrina loči od vsake druge krompirjeve bolezni, da napade le nekatera stebila krompirjeva, druga pa ostanejo zdrava in rodijo bogato zdrav krompir. — Vzrok te bolezni je neka posebna gliva (Pilz), ki se zarodi v krompirji in iz tega po kalih v perje (krompirjevec) se razprostira; zato pa se zgodi, če krompir ni še ves glivast, da nekatere kalí zdrave ostanejo in zdrav krompir rodé. Vse to je po drobnoglednih (mikroskopičnih) preiskavah dokazal prof. Hallier v Jeni.

Katera čistilnica (trieur) je najbolja?

Vredništvu „Oesterr. landw. Ztg.“ je stavil neki kmetovalec iz Ogerskega vprašanje: katera mašina („triër“ po francoskem jeziku) najbolje čisti žito od kolkalja, grahore itd.? — Vredništvo mu odgovarja, da je težko na to vprašanje dati gotov odgovor zato, ker je vsako leto več teh mašin, ki druga drugo prekositi hoče. Ena najnovejših teh mašin je tista, ki jo je iznašel John Teppaz v Parizu. On je iznašel neko popravo, katera je neobhodno potrebna, da se pšenica, rž in oves popolnoma očisti okroglega plevskega semena, in ta poprava obstoji v tem, da smukalne dilje (palettes) v obeh razdelkih triërovih se dadó različno višje vložiti. Teppazove triëre prodaja Nikolaj Fehér na Dunaji in v Budapešti — po čim, ni povedano.

Podučne stvari.

Kakošne naprave imajo v Vorarlbergu za neomogle ali sicer uboge ljudi.

Berimo, pa naredimo tudi tako!

Ta dežela, bližnica Tirolske, ima že od nekdanj dobrotelnih naprav. Vse te naprave za preskrbljenje ubozih so naredbe občin (sosesk), ki so kakor drugod, po občinski postavi vezane za siromake skrbeti.

Skoraj vsaka občina ima svoj zalog, izhajajoč iz občinskega imetka (premoženja) in iz različnih zapuščin s tem namenom, da svoje uboge podpira v denarjih. Če jej pa denarja v takem zalogu v kakem letu primanjka, se primanjka doplačuje iz občinske blagajnice.

V vseh večih občinah se nahajajo bolnišnice in pa hiše za stare in bolehe ljudi, ki svoj majhni imetek prepusté takim zavodom, zato pa hrano in stanovanje v njih dobivajo.

Občine po deželi imajo večidel svoje lastne ubožnice pod nadzorstvom tako zvanega ubožničarja ali „očeta ubozih“; tukaj dobivajo vsi ubogi, namreč stari, sploh bolehi ljudi, včasih tudi cele uboge rod-

bine pa tudi lenuhi pod posebnimi pogoji začasno stanovanje in hrano.

Take ubožnice oskrbujejo večidel usmiljene sestre ali pa so pod nadzorstvom kakega poštenega moža, ki za red v hiši skrbi. Tudi je veliko takih ubožnic, ki imajo nekoliko zemljišča in živine, kar je posebno v tem obziru dobro, da se lenuhi, ki se dela bojé, na delo morajo.

Občinski zdravnik mora bolnike v takih ubožnicah brezplačno ozdravljati; povrnejo se mu edino le stroški za zdravila.

Duhovno pomoč dobivajo ubožnice od duhovnikov dotičnega kraja.

Nahajajo se tudi ubožne komisije, obstoječe iz predstojnika, iz ubožničarjev in nekaterih občinskih zastopnikov; posebno delavni v takih komisijah so duhovni pastirji. Te komisije preiskavajo razmere ubogih, razdeljujejo podpore in nadzorujejo ubožnice.

Računi o ubožnih zalozih se sestavljajo vsako leto kakor navadni občinski računi; občinski odbor jih pa potrjuje.

Ubožne liste dajejo županstva z duhovnim pastirjem vred.

Deželni odbor nadzoruje kakor občine tudi te občinske zavode.

Pol za poduk pol za kratek čas.

Kaj so nemškutarji?

Kdor med kmeti živi, ali pa je sam kmet, kakor jaz, vé, da je beseda nemškutar že znana v vsakem kotu naše domovine, al pravi pomen te besede vendar mnogim še ni znan. Naj tedaj drage „Novice“ dovolijo, da pisavec v kmetiški jopi za pero prime in na kratko nemškutarja ali nemčurja svojim ljudem opiše.

Vsak umen človek vé, da niso samo ljudje slovenskega rodú na svetu, ampak da so tudi Nemci, Lahi, Magjari itd. Vsakemu narodu gredó njegove pravice in noben pošten človek mu jih ne more kratiti in to posebno v njegovi domovini ne. Če pa Nemec in to še v ne domači deželi sili nemščino drugim narodom in jih ščiplje in zatiruje kjerkoli more, to ni več Nemec, ampak nemškutar ali nemčur, in isto tako iz Laha postaja lahon, iz Magjara magjaron. Vsi taki izvržki so po pravici gnjusoba drugim narodom.

Naj grem pa zdaj do nemškutarjev nazaj.

Da boste nemškutarja lože spoznali, mislite si tisto žival, ki po zvonikih leta, ki ni ne miš, ne tič; v primeri ravno take baže so tudi ti ljudje. Po rodu so sicer Slovenci, pa jih je nemška kultura ali pa gola dobičkarija tako zavzela, da so se domovini izneverili in hočejo na vrat na nos Nemci biti. So pa še drugi tem enaki, namreč taki ptujci, ki so od drugod k nam priromali, katerim slovenski kruh jesti diši, vse drugo jim pa smrdi kakor volku smola.

Glejte, to je nemčurski regiment. Tega regimenta ljudje le za Nemčijo delajo, naše dobrohotne naprave, za katere se naši domoljubni možje borijo, pa z vso silo spodkopavajo. Njih edino potezanje meri le na to, da bi radi vse pod plajšč Pruskega orla podtaknili, zato tudi vse, kar je katoliškega, zatrli. Na zastavo svojo so si zapisali: „vse za omiko in svobodo“, delajo pa temu ravno nasproti tako, da res ne vemo, ali so pogani ali kristijani; „lučnjaki“ se sicer imenujejo, ki pa sami tako luči potrebujejo, kakor slepec pogleda. Pravljica pripoveduje, da se je medved enkrat neizrečeno hvalil, da je najbolj čedna žival na svetu, ker se nobene mrhovine ne dotakne, al gotovo bi bil bolj priljuden, ko bi žive pri miru pustil, pa mrhovino pojedal. Tako tudi

nemškutarji. Ali bi ne bili veliko bolj pametni, ko bi svetinje našega naroda pri miru pustili, pa svojo skrb obračali le na to, da se domače reči kakor obrtnija in kmetijstvo na višo stopinjo povzdigne, breme silnih davkov zniža itd.

To, to zahteva slovenski narod od vas; dokler tega ne storite, ste zatiralci naše mile domovine. No, pa kaj hočemo! Kakoršen regiment, taki „aufšlagi“.

Iz okolice Ljubljanske.

M. J.

Šolske stvari.

Letna šolska sporočila.

Dobili smo v roke letna poročila ljudske šole v Kranji in v Črnomlji, lepo osnovana prav po izgledu poročil srednjih šol. Ker nam prostor ne dopušča, da bi na drobno posnetek podali čitateljem „Novic“, moramo vsaj, gledé na Ljubljanske ljudske šole, ki niso zmôgle toliko, da bile bi tudi po končanem šolskem letu poročilo na svetlo dale, pohvalo izreči krajnima šolskima svetoma v Kranji in Črnomlji, da — če tudi njune finance niso menda sijajne, da sta spolnila to, kar se po starodavni navadi in po pravici zahtevati more od šol, ki imajo naslov javnih šol. Če je šola javna, naj bo de tudi sad javen, ki ga rodi šola po preteku šolskega teta. Čemu slepe miši loviti z izgovori, katerim se s frazami nikakor ne dá priboriti veljava!

Politične stvari.

Premišljevanje o ustaji Ercegovine in Bosne.

Ustaja, izprva v Ercegovini, razširila se je že v Bosno, in kakor plamen čedalje veči postaja, če ga vetra sapa vsak hip huje vnema, tako upor, kateremu so Dunajski judovski listi prerokovali nagloma konec, čedalje bolj širi prelita kristijanska kri na bojišči in pa vroča simpatija vsega naroda jugoslavenskih dežel. Zato zdaj čedalje glasnejše postaja vprašanje: kaj počno merodajne velike Evropejske vlade? Žalibog, da še zmirom ni mogoče kaj pozitivnega povedati; odločilni diplomati Avstrijsko-rusko-pruski so se skrili v gosto meglo, da ni mogoče prav videti njihovih namér. Zato časnikarstvo le ugibuje, gotovega pa nič ne vé.

Francoski narod simpatizira ves z uporniki, in najbrž tudi vlada. Kaj je pisala „Times“, časnik, ki reprezentuje javno mnenje Angleško, to smo slišali. Kramarsko ljudstvo Angleško hoče, naj uboga raja čaka zavoljo „mira“, ki je bojda tako potreben — za mošnje angleških trgovcev, ki imajo mnogo denarja pri Turku izposojenega! To je gotova resnica, da razun Dunajskih judov nima kristijanska raja na Turškem večega dušmanina nego je Anglež! Da že sedaj v svojem interesu proti upornikom konspirirajo v Carigradu in drugodi, o tem ni nobene dvombe. — Lahí se obnašajo pošteno, — vkljub dogodjajem v Dalmaciji — to se jim mora priznati; laški listi vsi pišejo na dobro upornikom; laški narod ni Slovanom sovražen; to je le nekaj lahonov v Trstu in Dalmaciji, ki na nas kričijo. Kako misli italijanska vlada, to se ne vé, pa tudi ni velike važnosti, ker se je cela stvar ne dotika toliko. Žalostno je, da se med Ruskim novinarstvom ne nahaja več simpatij za uboge Jugoslovane; mogoče pa, da pišejo Ruski listi pod vplivom vladne cenzure, ali pa se Ruski kolos ne more tako hitro ogreti in razgreti; — naj bo pa, kakor koli, jako nezadovoljni moramo biti z Rusi,

ki le dajejo dobre svete, kedar je vse v ognji. Uporniki zato ne bodo orožja položili, ker jim Rusi to svetujejo; vsaj jim dejansko še nikoli niso pomagali iz silnih njihovih nadlog. Ako bi Rusija svoj poklic umela, morali bi Turški Slovani že davno svobodni biti svojega jarma; tako pa se stvar vleče od stoletja do stoletja, ker se Ruski diplomati bojé zameriti Prusom, Angležem itd. S takim ravnanjem zapravijo Rusi še zadnje simpatije pri Jugoslovanih, ki se bodo naposled vendar z lastno močjo osvobodili. In to je pravo; z lastno krvjo priborena svoboda je zmirom bolj trdna in stalna, nego „oktroirana“ svoboda. — Nemški narod ne vé, s kom bi simpatiziral: Slovana sovraži instinktivno, a Turškega silstva vendar ne more hvaliti; očitno pa simpatizira z nami nemška katoliška stranka. Sicer pa Nemški narod nima nobene odločilne besede, in je tudi ne zahteva; kar hoče Bizmark, to hočejo tudi Nemci; naši Nemci vlečejo z vlado, dokler je ustavoverna, in dokler sta Andrassy in Bizmark prijatelja. Odločni protivniki upornikov so le Magjari in Dunajski judi. Magjari ne marajo, da bi se jugoslovanski živelj utrdil, naj bo že v okviru Avstrijskih mej ali izven njih; v prvem slučaju se bojé pomnoženih Hrvatov, v drugem Srbov! Sicer pa mnogi trdijo, da Andrassyev vpliv ni več tako močan, kakor je bil. Dvorski krogi so ubogi raji prijazni; od todi veje prijazen veter tje do Dalmatinskih gorá, in te poteze se vedno še krepko drži, kolikor se tudi Magjarski in judovski vpliv trudi, obrniti ga na drugo, nasprotno stran. — Vedeti je treba, da dela Ercegovinska in Bosniška ustaja mnogo hrupa in razburjenja na Dunajski borzi: mnogo je judovskih kapitalistov, ki imajo Turške papirje (Türkenlose) iz raznih dôb; ti papirji pa izgubivajo svojo vrednost, bolj ko ustaja raste; lastniki njih so v hudi skrbi; oni bi se teh papirjev radi z malo škodo znebili, in zato pišejo po svojih časnikih, da bo „punt kmalu zadušén, da upornikom vsega primanjkuje“ itd.; — drugi zopet se zavoljo svojih Avstrijskih papirjev bojé intervencije. Jud in bankir Hirsch, lastnik ali vsaj solastnik „N. fr. Presse“, se je pogajal s Turško vlado zaradi železniških koncesij; na pol je svoj cilj že dosegel; razrušenje Turške države pa mu pride prav navskriž; izvzemši, da mu dedič Turške vlasti isto dovoli. Zato vidimo „N. fr. Presse“ laskati zdaj Turkom, zdaj knezu Milanu. Na druge časnike pritiska zopet nasproten vpliv; korist se bori s koristjo; resnica se skriva pod dobičkarijo. Zadnji čas so zagnali Dunajski časniki krik, da ustaja nima nobene prihodnosti. Nikar naj se ne brigamo za te umazane pisarije, naj bodo obeljene s psovkami na nas ali brez njih; vse je le judovska umazana, kramarska politika, ki hoče ves svet tako obračati, kakor je njegovi mošnji ugodno! Iz tacih Dunajskih časnikov ne bomo nikoli izvedeli resnice; pravi vir imamo bliže: Hrvate in Dalmatince in bojno polje samo! Bog daj, da bi se judovskim grabžem in grobokopom naše svobode ne posrečilo, potisniti naše brate v sužnost nazaj iz edinega gnjusnega vzroka, da bi njihova mošnja škode ne trpela!

Kakor tedaj zdaj stvari stojé, so navezani Jugoslovani na svojo lastno moč. Še celó perfidni Grki bi se raje pobratili s Turki nego z nami; tako jim slovanska svoboda smrdí! Kajti oni so si domišljavali, da bodo ponovili kedaj „Grško carstvo“; a zdaj, ko vidiijo, da jim to ne pojde, so srditi na nas. Rumunci so do zdaj še vedno lojalni nasproti nam; al zdatne pomoči se od njih ni nadjati: Rumunci so premiren narod. Hrvatje in Slovenci, eni več, drugi manj v nemilih okoliščinah, le skrbno gledamo in plašno čakamo, kaj bo. Edino, kar domoljuba veseli, je hrabrost Srbskega naroda, ki je vzdignil prapor z gêsлом: „za krst